

Doctor Hugo Heyrman

Weinig artiesten hebben een curriculum als Hugo Heyrman. Geschoold violist, doctor in de kunstwetenschappen en hoofdrolspeler in de beruchte happening in de sixties in Antwerpen. Veertig jaar geleden besliste hij om zich toe te leggen op schilderkunst pur sang. In elk doek probeert hij het mysterie van de tijd even vast te houden. Een onmogelijke opdracht, weet hij zelf, maar wel een rijke ontdekkingsocht. "Met de tijd ben je nooit klaar."

Van oproerkraaier tot pure schilder

Tekst: Frank Heirman
Foto's: Frederik Beyens

De kunstenaar bij *Infinity reflected Nr 2* (2016) en *Free space* (2016) in de kapel van De Zwarte Panter.

Vijftig schilderijen en studies - de productie van de jongste twee jaar - hangen tot 12 maart in De Zwarte Panter. Hugo Heyrman heeft ze per sfeer verspreid over de vier zalen van de galerie. "Het thema is hetzelfde, maar elk schilderij heeft zijn eigen karakter", verduidelijkt hij.

Voorkeuren? Het zijn allemaal zijn kinderen met een eigen ontstaansgeschiedenis. Hij wijst *Free space* aan in de oude kapel. Het tafereel stelt geel beschilderde betonblokken voor die een doorlopende witte lijn bewaken. De betonblokken lijken absurde zetels, waarop niemand durft te gaan zitten. "Het gaat over de idee van vrijheid en beveiliging. Complexe begrippen die ik in een herkenbaar beeld probeer te vatten."

Invisible city toont de wandelstok en de schaduw van een blinde op een zebrapad. In *Transparency time* stapt een koppel vooraan uit beeld, terwijl in de achtergrond gelijkaardige figuren van de horizon verdwijnen. *Snow time* is een nog suggestiever tafereel, een besneeuwd wegdek waarin rode en groene lichten reflecteren.

"Ik hou van beelden met contrasten, dubbelzinnigheden en een open einde", becommentarieert Heyrman. "Wachten of doorgaan? Sneeuw versus elektronische lichten. Al mijn schilderijen zijn stukjes stadsleven. In de drukte ben ik minder geïnteresseerd, veeleer in de psychologie van de stad, de emoties die ze kan oproepen. Die blijken vaak desoriënterend. Wat voor de ene een lugubere crime scene is, kan vanuit een ander gezichtspunt romantisch worden. Die kantelmomenten zoek ik op. Als er figuren voorkomen, zijn hun motieven onduidelijk. Ze aarzelen in de tijd."

Vanop afstand lijken zijn doeken hyperrealistisch maar wie dichterbij komt, ontdekt een losse, informele manier van schilderen. Grote delen blijken in snelle abstracte vegen uitgevoerd. "Schilderen is alchemie, de verf animeren", gelooft Heyrman. "De bronnen kunnen van overal komen, een beleving, een foto, een film, een schets, soms zelfs vanuit het niets, pure dromerij. Je wil iets uitdrukken, maar tegelijk iets ontdekken met verf. Die twee nemen elkaar op sleeptouw. Soms lukt het niet. Soms is de voorstudie beter dan het schilderij, soms omgekeerd. Als je doorschildert en je beseft niet meer dat je aan het schilderen bent, gebeurt het dikwijls. Schilderen wordt relax. In die flow kom je dichtertot de kern. Je moet alle zijwegen openhouden, niet alleen op de autosnelweg rijden."

Tijds-kubisme

Veel schilderijen hebben het woord 'time' in de titel. De expositie kreeg de overkoepelende naam *Transparency of time* mee. "Tijd is altijd een centraal thema geweest", vindt Heyrman. "Mijn jongste schilderijen focussen specifiek op tijdsbeleving in de stad. Johannes Késenne die een boek bij de expo heeft geschreven, noemt dat tijds-kubisme. Je probeert verschillende tijdsfacetten in één doek te vatten. Een onmogelijke opdracht, want met de tijd ben je nooit klaar. Een schilderij is gelukkig niet alleen tijdsfilosofie, het is vooral ook een creatieve geste."

De keuze voor schilderkunst schoof Hugo Heyrman, geboren in 1942 in Zwijndrecht, lang voor zich uit. Aanvankelijk ging zijn voorliefde naar muziek en volgde hij vioolstudies aan het Antwerpse Conserva-

“Al mijn schilderijen zijn stukjes stadsleven. In de drukte ben ik minder geïnteresseerd, veeleer in de emoties die de stad kan oproepen”

torium. Na vijf jaar opleiding schakelde hij in 1957 over op plastische kunst en schreef zich in aan de Antwerpse Academie en daarna aan het Hoger Instituut voor Schone Kunsten. Hoewel hij in 1962 de Karel Verlatprijs voor schilderkunst had gewonnen, schoof hij het klassieke canvas snel opzij om het kamp van de avant-garde en contestatie te kiezen. Op zijn allereerste expositie in het Comité voor Artistieke Werken (CAW) toonde hij sculpturen in zeewier. Als 'Happy Spacemaker' was hij een hoofdrolspeler in de beruchte happenings in de zomer van 1965 op de Groenplaats. Daarna streed hij mee voor een autovrij Hendrik Conscienceplein en een moderner Museum voor Schone Kunsten. Zijn acties zetten zich spontaan voort in ophefmakende tentoonstellingen in de toen pas geopende Wide White Space Gallery.

Doctor in de kunstwetenschappen

In 1969 dacht Heyrman eraan om wetenschapper te worden en schreef zich in aan het Instituut voor Kernenergie in Mol, maar dat spoor brak hij af. Wetenschap zou altijd wel zijn belangstelling behouden en twintig jaar later werd Hugo Heyrman een van de allereerste doctors in de kunstwetenschappen, die doceerde aan de Academie en het Hoger Instituut. De afkorting 'Dr.' zet hij fier voor zijn naam. In 1971 werd het kanteljaar. Het Museum voor Schone Kunsten van Antwerpen weigerde zijn tentoonstelling *Helder Rood, Vuil Groen, Verblindend Wit*, waarin hij voorstelde om niets concreets te tonen, tenzij de namen van kleuren uitgeponst in panelen. "Ik zag dat als een schaakstrategie om verwarring te stichten", blikt Heyrman nu terug. "Ik deed een voorstel om een reactie uit te lokken. Die kwam er ook. Nadat mijn werk was geweigerd, zwelde de kritiek op het museum aan. Hoewel niet gerealiseerd kreeg mijn expo toch bestaansrecht."

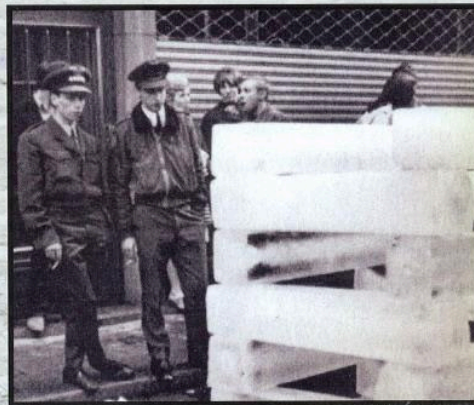
Het was Heyrmans laatste zet in een opbod van conceptuele kunst. Dat jaar lanceerde hij samen met Wout Vercammen de *Art Worker Star*, de allereerste gezeefdrukte krant, toegankelijk en betaalbaar. Nadien legde hij zich toe op videokunst en trok hij met *De continentale Video en Film Toer Europa* rond. In een cinemabus kon het publiek kunstfilms komen bekijken.

Dan volgde de meest radicale beslissing in zijn carrière: Hugo Heyrman besloot zich terug te trekken in zijn atelier en alleen nog te schilderen wat hij voor zijn raam zag gebeuren. "Misschien was die keuze

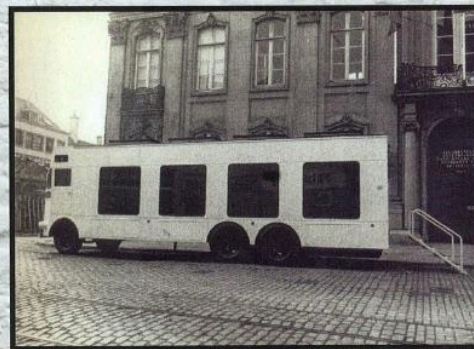

A23

Affiche voor de ophefmakende expo *De premiere van de hersenexpansie*, samen met Panamarenko in 1966 in Wide White Space Gallery.

Panamarenko (links) en Hugo Heyrman barricaderen het Hendrik Conscienceplein met ijsblokken op 6 juli 1968.

Heyrman toerde in 1973 Europa rond met een cinemabus waarin het publiek kunstfilms kon bekijken. Hier staat de bus op de Meir.

“Artiesten ontdekken weer de kracht van de schilderkunst, die in staat blijkt om tegen de stroom van virtuele beelden in op te roeien”

gedurfd, maar je moet jezelf altijd blijven bevragen. Wat vind je dat je echt moet doen, dat is de enige ervaring die telt. Op mijn twintigste vond ik dat ik met collega's de stad op stelten moest zetten en de wereld helpen veranderen, op mijn dertigste groeide het besef dat ik in de schilderkunst belangrijkere stappen kon zetten.”

“In die periode waren schilderijen doodverklaard, maar schilderkunst blijkt nooit ten einde. Goede schilderkunst is altijd conceptueel geweest. Rubens was dat net als Andy Warhol. De schildertraditie biedt vruchtbare grond. Niemand vindt de schilderkunst uit, dat is lang geleden gebeurd, maar ze nodigt je wel uit om er iets aan toe te voegen. Je kan ook niet voor de tweede keer voor het eerst verliefd zijn, maar liefde blijft bestaan.”

Belgiëlei-schilderijen

Bijna vier jaar lang schilderde Heyrman doorheen zijn grote atelier raam het kruispunt van de Belgiëlei en de Mechelsesteenweg: het wegdek in de zon of onder de sneeuw, met trams, auto, passanten of verlaten. Hij wachtte lang om met zijn doeken naar buiten te komen.

“Niet evident, want galleries wilden in de jaren zeventig geen schilderkunst meer. In Wide White Space kon het niet. Annie De Decker en Bernd Lohaus hebben in Wide White Space één keertje enkele schilderijen van Gerhard Richter getoond, maar ze vonden het niet interessant of hip genoeg om ermee door te gaan.”

Toen hij met zes Belgiëlei-schilderijen in 1974 meedong naar de prestigieuze Jeune Peinture-prijs, waren vele vroegere medestanders teleurgesteld. Maar de jury ging eigenaardig genoeg wel overstag en kende hem de prijs toe. “Enkele juryleden begrepen dat die reeks op haar manier conceptueel was. En dat was ze ook. Ik zag ze als wetenschappelijk onderzoek naar de waarneming van ruimte en tijd.”

De hele reeks werd uiteindelijk in 1975 voorgesteld in galerie De Zwarte Panter onder de titel *De waarneming waarnemen*. Daar zou hij voortaan om de twee-drie jaar blijven tentoonstellen, zijn onderwerp steeds langs een andere invalshoek benaderend. Zo ontstonden de langlopende series *Cyclus van het water*, *Cyclus van het licht*, *Cyclus van tijd* en *Kringloop van het straatleven*. Eind jaren tachtig, voor de digitale revolutie alles wegveegde, verraste hij met pixelschilderijen die naar de essentie van het beeld

A 25

Heyrman voor zijn atelier raam in 1975.

zochten. Sinds *City Life & Body Language* (2006) spitst zijn onderzoek zich steeds meer toe op een cyclische tijdsbeleving. “Alles komt terug”, gelooft Heyrman.

Toekomst

Denkt hij dan niet aan de toekomst? Zeer zeker. Hij volgt de jongeren en vindt dat er veel talent rondloopt in Antwerpen. Hij weet ook dat ze het hard zullen hebben, want de kunstwereld is meedogenloos en de maatschappij leeft van spektakel en speculatie. Je komt makkelijker naar boven, maar je valt ook makkelijker naar beneden. Dagelijks worden er miljoenen beelden gefabriceerd. Probeer er maar eens iets tussen te krijgen.

“Maar uit de muziek heb ik geleerd dat, tegen de show in, alles uit gradaties bestaat”, filosofeert Heyrman. “Alles heeft diepere ritmes en energie. Als je in de luwte werkt, geraak je dieper bij de kern. Jongeren beseffen dat ook en kijken weer naar het verleden. Als lesgever merkte ik vroeger dat de studenten zelfs Paul Klee en Edvard Munch niet meer kenden. Nu gaan ze er opnieuw naar op zoek.”

“Fotografen schakelen weer over naar analoge technieken, omdat het bedachtzamer en persoonlijker is. Artiesten ontdekken weer de kracht van de schilderkunst, die in staat blijkt om tegen de stroom van virtuele beelden op te roeien. Zij is ook in staat om zonder voorkennis en verbale toelichting te ontroeren. Met Gerhard Richter, toch de meest gewaardeerde artiest van deze tijden, geloof ik dat kunst de hoogste vorm van hoop is. Ik hoop dat ik met mijn schilderijen die hoop levend hou.” ■

Links:
Schilderij
Transparency of time, 2015.

INFO:
Hugo Heyrman,
Transparency of time, tot 12 maart in
De Zwarte Panter,
Hoogstraat 70-72-74,
2000 Antwerpen,
03-233.13.45,
www.dezwarte-panter.com